

АМЕРИЧКА РАТНА ИСКУСТВА ИЗ АВГАНИСТАНА

ОПЕРАЦИЈА ИСТРАЈНА СЛОБОДА

Ваздушним ударима стратешких бомбардера В-1, В-2, В-52, крстарећим ракетама *томахавк* и авионима са носача, 7. октобра 2001, отпочела је акција оружаних снага САД по терористичким логорима и значајним објектима инфраструктуре, као одговор на нападе у Њујорку од 11. септембра. Председник Џорџ Буш најавио је и хватање вођа Ал каиде.

После повлачења СССР-а из Авганистана, власт су преузели талибани. Екстремистичком интерпретацијом исламских закона забранили су музику, телевизију, спортске активности и плес, али и право женама да се појављују у јавности. На стадиону у Кабулу организовали су јавна погубљења уместо фудбалских утакмица. Светска јавност била је посебно огорчена када су талибани артиљеријском ватром уништили древне кипове Буде код Бамијана, за које се сматра да су стари две хиљаде година.

Због повезаност са Ал каидом и Осамом бин Ладеном, али и одлуке да узврати на терористичке нападе од 11. септембра, Влада САД ставила је талибане на прво место листе терориста. Талибани су још 1996. године позвали Бин Ладена у Авганистан, што је он и прихватио. Његови борци распоређени су у редове војске талибана. Крајем деведесетих било је очито да те две терористичке групе интензивно сарађују, па је проглашење талибана за основну мету светске суперсиле било очекивано.

■ ОТЕЖАНО ВОЈЕВАЊЕ

Уз помоћ снага Алијансе, коалиционе трупе су врло брзо нанеле снажан војни удар талибанима и присиле их на повлачење. То није био крај војне интервенције, јер су талибани, према речима америчког аналитичара, изгубили рат, али је Ал каида и даље деловала у Авганистану. Како је у то време тежиште војних активности пренето у Ирак, збивања у Авганистану остала су у другом плану. Војници су, додуше, и даље губили животе у тој земљи. До марта 2006. у Авганистану је погинуло 279 америчких војника, а рањена су 703. Такође, рањено је 11 канадских, 18 немачких, 17 шпанских и пет британских бораца. И у авионској несрећи приликом повратка у земљу страдала су 62 припадника коалиције.

Попут Совјета пре двадесетак година, снаге САД суочиле су се са сличним проблемима у гудурама те сиромашне, махом планинске земље. Војевање припадника 10. планинске и 101. ваздушнодесантне дивизије *Кличући орлови* на надморској висини од 1.500 до 3.500 метара додатно су отежавали хладноћа и јак ветар. Искуства америчке војске у ратовању на великим висинама су била врло оскудна. Због другачије физиологије организма борци су се тешко навикавали на смањену концентрацију кисеоника.

Највећи непријатељ војника Алијансе на планинским венцима Авганистана била је природа – разређен ваздух, ледени ветрови, ултраљубичасто зрачење, магла, изненадне олује, непостојање дрвећа изнад 3.500 метара, камене и снежне лавине. Сталну претњу представљале су и честе промене временских прилика. Дешавало се да војничке патроле нестану без трага на глечеру Сиачен.

На великим висинама опадала је снага моторних возила и до 25 одсто, а потрошња горива се повећавала за 75 одсто. Уље у моторима се смрзавало. Дизел-мотори престали су да раде на 3.000 метара због недостатка кисеоника, па су у њих уграђивани турбокомпресори. Изнад 4.000 метара надморске висине опадала је и функционалност хеликоптера, јер је ваздух био превише разређен. Из сличних разлога артиљеријске гранате летеле су много даље. Средства везе добро су радила само у линији видног поља. Користили су се VHF радио уређаји са брзим преносом порука и литијумске батерије.

Ватрену подршку јединицама пружали су авиони и артиљерија. Хеликоптери су на великим висинама деловали ограничено. Додатни ризик за њихово ангажовање представљали су магла, ваздушне струје, нагле промене правца и јаки удари ветра. Планински рељеф омогућавао је слетање хеликоптера из долина или клисура. То је непријатељ уочавао и лако деловао по њима. Обично су и саме зоне слетања хеликоптера биле у домету артиљеријске ватре. Иако се артиљерија чешће користила од авијације, њене могућности су, такође, биле ограничене. Батерије се због неповољних положаја нису могле у целини развијати, већ одељења или само по једно артиљеријско оруђе. Ради одбране од пешадијских напада артиље-

Боравак на великим висинама проузрокује губитак телесне тежине. Припадници специјалних јединица САД, који су 1994. године боравили у алпинистичкој школи пакистанске војске, изгубили су у просеку око десет килограма, иако су се хранили стандардним оброцима као и војници домаћина. Уз губитак тежине осећали су премор, недостатак снаге, смањену будност, те да теже размишљају и лошије расуђују.

Да би се ублажили проблеми који настају због боравка на високом планинском терену војници треба да се хране разноврсном и веома калоричном храном – богатом угљеним хидратима, а не мастима. Најделотворнији је дневни оброк од 6.000 калорија. При томе је значајно да се обеди не прескачу и да један од њих буде топао. У организм је потребно унети на дан до пет литара течности без кофеина. Смањена количина и тамна боја урина указују на могућу дехидрацију.

ријски положаји били су добро утврђени. Минобацачи су успешније деловали од топова или хаубица јер су се лакше премештали и развијали ближе првој борбеној линији. Додуше, њихов домет и ударна снага били су далеко мањи.

ПЛАНИНСКА БОЛЕСТ

Током ратних дејстава у Авганистану, због појаве акутне планинске болести, посебна пажња посвећивала се санитарском обезбеђењу коалиционих снага. Она је проузрокована пребрзим успоном на велику висину. Пошто је на висинама изнад 2.500 метара притисак

низак, организам не успева да успешно искористи доступан кисеоник, чија је концентрација знатно мања. Симптоми болести су различити, а појављују се индивидуално – главобоља, несаница или премор. Уочавају се махом код војника који се моторним возилом превезу до врха планине, а ређе приликом пешачења.

Најбољи начин лечења је превенција, односно постепено савладавање успона, како би се тело ваљано аклиматизовало – чешће паузе приликом кретања, уношење веће количине течности, калоричнија исхрана. Борци су се на одређене планинске врхове пењали и по неколико дана – савладавали су у просеку 300 метара дневно, а после сваких 900 метара висине следио је двадесетчетворочасовни одмор. Од планинске болести војници су се лечили спуштањем на мању висину. Да би се симптоми ублажили некада је било довољно вратити се само стотинак метара низ планину. Припадници америчких јединица строго су се придржава-

ДЕСЕТ ЗАКЉУЧАКА:

- увек мораш угледати непријатеља пре него он тебе;
- велики домет и ватрена моћ оружја значе све;
- непријатељ се увек креће брже од тебе – док војник пређе километар и по на сат, герилац пређе шест;
- мине су на сваком кораку и зато су на челу увек инжењерци;
- обухватни маневар је тешко извести, али је он неопходан за успех акције;
- ако су мухадени у одбрани, то значи да си у борби са њиховом заштитницом, јер се главнина снага већ поделила на мање групе од пет до десет борца и извукла;
- да су се мухадени одлучили за напад, схватићеш то чим изведу удар по конвојима и главном логору;
- напад терориста траје онолико дуго колико имају муниције на располагању;
- логистика мухадина је ограничена – чим противника прикују ватром, упућују одељење РПГ у непосредну близину његових положаја, како би онемогућили дејство артиљерије или подршку из ваздуха;
- противтерористичка борба подразумева пресецање линија снабдевања, за што су потребни осматрачи, тимови извиђача и снајпериста, агресивне патроле и одељења за упаде и заседе.

ли алпинистичких правила – не иди нагоре док симптоми не оду на доле и крећи на доле ако симптоми крену нагоре. Посебни проблеми јављали су се приликом транспорта повређених и оболелих.

Током бројних маршева, у условима слабе видљивости, често је долазило до прелома костију, нагњечења, повреда мишића, унутрашњих крварења код војника или промрзлина на телу. Услед повећане изложености ултраљубичастим зрацима борци су добијали опекотине и снежно спелило. У шаторима су се користиле пећи без димњака, па је удисан загађен ваздух. До зона слетања хеликоптера војници су се сами евакуисали у случају повреда. Према совјетским искуствима, због великог физичког напора, у Авганистану је било потребно ангажовати од 13 до 15 људи за преношење једног рањеника.

Америчке снаге ушле су у планине Авганистана преоптерећене опремом. Укупна тежина терета, без оружја и муниције, али са упртачима *Molle*, панциром Интерсептор и борбеним ранцем износила је око 36 килограма. Зато је јединицама некада било потребно и по сат да пређу километар пута. Током мирнодопских вежби припадници војске САД због тежине нису носили панцире, нису учили да рационално користе воду и таблетама пречишћавају доступне изворе. Како би се избегле цревне инфекције састави су се водом снабдевали хеликоптерима. Такође нису копали ровове, уређивали терен и пољске нужнике. То им је у Авганистану додатно представљало тешкоће.

Воду су носили са собом – 12 кварта по војнику, а квартал износи 0,95 литара. Према речима наредника из 101. дивизије, некада се по летњем времену на тродневни задатак полазило са само шест кварта воде. Чешће су користили локалне изворе за снабдевање, а воду коју имају само за случајеве да на њих не наиђу. После три дана сви борци би дехидрирали али би задатак био извршен. У Авганистану су хеликоптери били непотребно оптерећени водоснабдевањем, на уштрб много кориснијих ствари. Пречишћавање воде од истопаљеног снега таблетама за дезинфекцију нису примењивали.

■ ПОДРШКА ИЗ ВАЗДУХА

Сваки амерички војник носио је на задатак по две минобацачке гранате. Многе јединице, додуше, пред полазак у акцију нису имале упуцано оружје. Централизовано снабдевање снага није

Индијска и пакистанска армија имају највеће искуство у ратовању на великим надморским висинама. За њихове борбене јединице кандидати се бирају тек после алпинистичког курса. Затим војници пролазе програм аклиматизације који траје око седам недеља. Постепено се продужава боравак на већим висинама или маршеви уз повратак. Аклиматизација се, међутим, не може реализовати на простору изнад 5.500 надморских метара. Борци који остају на тим висинама смењују се на десет до петнаест дана. Војске Индије, Пакистана, Швајцарске и Аргентине организују и посебне курсеве за обуку пилота хеликоптера који лете у отежаним планинским условима.

Амерички војници су у Другом светском рату за преношење терета на непроходном терену користили мазге. Товарне животиње су дневно трошиле око 30 литара воде, по четири килограма зоби и сена. Мазге су одбијале да се крећу по снегу. За привикавање мазги на звуке пушчане ватре и експлозија, како се не би разбежале или успаничиле, али и за боравак на великим надморским висинама било је потребно доста времена.

РАКЕТНИ БАЦАЧ SMAV

Ракетни бацач граната SMAV усвојен је 1984. године у наоружање Маринског корпуса. Током Пустинске олује, војска је добила 150 лансера и 5.000 ракета. Бацач је калибра од 83 милиметара, а састоји се из лансера Mk153 и две врсте пројектила – Mk3, који садржи ХЕДП, експлозивно двоаманско пуњење и Mk6 са противоклопном ракетом. Такође користи метак Mk217 за нишанску пушку.

Цев од фибергласа, пушка за нишањење калибра 9 милиметара, електромеханички механизам за окидање, механички нишан и носач оптичког нишана Mk42 или ноћног нишана АН/ПВС-4 чине лансер бацача SMAV. Трајекторија метка који се испали из пушке за нишањење балистички је усклађена са ракетним пројектилом и повећава вероватноћу поготка првим хицем. Ракете су у преносном контејнеру који се причвршћује на задњи део лансера.

У маршевској конфигурацији SMAV је дугачак 80 центиметара, док је његова тежина 7,54 килограма. Приликом ватреног дејства дужина му је 137 центиметара, а тежина са ракетом Mk3 13,4 килограма. Када се користи ракета Mk6 бацач достиже тежину од 13,9 килограма. Ефикасан домет по тенковима и оклопним возилима износи 500 метара.

било ефикасно и изводило се на нивоу батаљона, како би се логистичким јединицама олакшао посао.

Навођење артиљеријске ватре представљало је велики проблем саставима САД. Старешине водова, али и командири чета углавном нису били довољно оспособљени за навођење, што је искривало ангажовање квалификованих официра и продужавало време дејства. По непријатељу се гађало на великом одстојању, обично око километар и по, тако да лично наоружање није коришћено. Војници су обично употребљавали снајперске пушке *барет* калибра 12,7 милиметара и минобацачи од 60 и 81 милиметар.

Подршка америчким јединицама из ваздуха је, такође, била отежана. Ваздухопловство је није пружало у областима где дејствују минобацачи. Авиони су летели на висинама које су далеко изнад највише тачке лета гранате. Поред тога, нападали су из обрушавања, па су америчке трупе често биле у пољу дејства. Тако је једном приликом бомба од 900 килограма пала на чету војника из 101. дивизије, а само захваљујући пукој срећи није експлодирала. По америчким јединицама грешком су дејствовали и марински хеликоптери *кобре*.

Током борбених акција у Авганистану борци су обавезно носили наочаре за сунце, резервне војничке чизме, штитнике за колена и ГПС уређај за оријентацију. Ретко су користили инфрацрвене ноћне нишане, јер брзо троше батерије, које се уз то лако овлаже на снегу. На противоклопно оружје М-136 додавао се ноћни нишан, мада се чешће користило преносиво оружје за једнократну употребу СМАБ, јер је лакше за ношење, са већом радном моћи.

■ АКЦИЈА АНАКОНДА

У операцији *Анаконда*, највећој и најважнијој војној акцији у Авганистану, вештина ратовања, тактика и оспособљеност терориста били су равни америчким снагама. Иако нису носили униформу, муџахедини су били професионални војници – одлични су стрелци, поготово на минобацачима и РПГ, брзо се прилагођавају новим тактичким ситуацијама, непрекидно прате и проучавају противника.

Америчке снаге ангажовале су око 2.000 војника, махом из 10. планинске и 101. ваздушнодесантне дивизије, али и припаднике специјалних јединица SEAL, те око 200 бораца специјалних снага коалиционих трупа. У борбама је погинуло осам, а рањено четрдесетак америчких војника. Тешко су оштећена два хеликоптера МН-47 *чинук*. Према изјавама званичника САД, страдало је неколико стотина талибана и Ал каиде. Заплењене су велике количине најсавременије борбене опреме – ГПС уређаји, радио станице, мобилни телефони, различито оружје и муниција.

Критичари операције *Анаконда* сматрају да је америчко војно руководство потценило снагу и способност противника. Учиње-

не су многе тактичке грешке – раздвајање борбених снага, ослањање у транспорту, подршци и снабдевању у високим планинама махом на ваздухопловство, лоша артиљеријска припрема и подршка трупа на терену, изостанак међусобне ватрене подршке ангажованих јединица. Само су одлучност и професионализам војника, квалитетно руковођење и командовање мањим јединицама спречили да операција пропадне.

Током акције *Анаконда* авијација није дејствовала по непријатељским положајима пре слетања хеликоптерског десанта, како би се, наводно, избегле колатералне штете, а остварило изненађење. Ватрена подршка јединица јуришним хеликоптерима АН-64 *алач* и ловачко-бомбардерском авијацијом није била успешна, јер

Војници 10. планинске дивизије нису оспособљени за дужу кампању у високим планинама. Они су у претходној деценији били ангажовани махом у Кувајту, Босни и на Хаитима. Британски официр који је посетио базу Баграм у Авганистану био је запрепашћен када је сазнао да се придев планинска из назива њиховог састава односи на јединицу из Другог светског рата. База 10. дивизије налази се у Сиракузи – Њујорк, што је прилично удаљено од планина. Како сматрају стручњаци за планинско ратовање, амерички борци нису имали добар тренаж за планинског ратника.

*Амерички транспортни хеликоптери нису имали пратњу авиона OV-10 *бронко* који су намењени за противгерилску борбу, пратњу хеликоптера и подршку трупама на земљи. Познато је да је Марински корпус после рата у Кувајту 1991. године, када су изгубљена два OV-10A, повукао из употребе све авионе тог типа, тврдећи да немају перспективу у односу на софистициране и модерне противавионске ракетне системе. Рат у Авганистану, међутим, није био сукоб попут онога у Кувајту. За противавионску борбу најчешће су коришћени тешки митраљеви калибра 12,7 милиметара.*

су планиране висине лета ваздухоплова достигале максимум, а уз то су и временске прилике биле неповољне. Један пешадијски официр прокментаришао је метеоролошку ситуацију на терену речима – *Лоше време у планини? Ко би то очекивао?*

Како се није изводила артиљеријска припрема око зона слетања хеликоптера, америчке трупе су често биле изложене интензивној непријатељској ватри из аутоматских пушака, минобацача и тешких митраљеза, са унапред припремљених положаја око и изнад зоне слетања. Америчке снаге, рачунајући на подршку из ваздуха, на такве нападе нису могле ваљано одговорити јер са собом нису имале минобацаче. Пошто су још на почетку борбе оштећена четири АН-64, непосредна ватрена подршка јединица је преполовљена.

Многи војни аналитичари тврде да Американци нису довољно проучили совјетска искуства из авганистанског рата. При томе, нису правовремено заузели ни планиране борбене положаје, па су се муџахедини лако повукли у Пакистан. Када су се побољшале временске прилике, канадски војници, који су оспособљени за ратовање у планинским и хладним условима, после тих бомбардовања непријатеља сукобили су се са заштитницом талибана на висини од 3.000 метара. Неутралисали су је, а потом претражили око 30 пећина, у којима су запленили велике количине опреме, оружја и муниције противника.

Иако је министар одбране САД Доналд Рамсфелд још 2. маја 2003. прогласио крај рата у Авганистану, амерички војни званичници су у децембру објавили да је у тој земљи покренута већа офанзива ради уништења остатака Ал каиде и талибанског режима, свргнутог 2001. године.

Крај америчког војног ангажовања у Авганистану се још не назире. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

